

Shrnutí

- Za posledních dvacet pět let si česká ekonomika prošla rozličnými fázemi hospodářského vývoje. Šlo o periody ekonomického růstu včetně mimořádně úspěšného období 2004–2008. Nevyhnula se však ani recesím. Mezi ně patřily roky 1991 a 1992, kdy v důsledku přechodu ekonomiky od centrálně plánovaného systému k tržnímu a s ním spojené liberalizace cen dramaticky poklesla kupní síla obyvatelstva a hrubý domácí produkt (HDP) se propadl reálně o 11,7 %. Nepříznivými byla ovšem i léta 1997–1998, ve kterých se výkonnost ekonomiky vlivem dopadů měnové krize snížila o 1,0 %. Podobně se do historie zapsal také rok 2009 (-4,8 %), kdy českou ekonomiku poznamenala slabá zahraniční poptávka, a stejně tak léta 2012 a 2013 (-1,4 %), ve kterých úsporná opatření vládního sektoru utlumila naopak domácí poptávku. V globálu však byly roky 1990–2014 obdobím úspěšným, protože nad recesemi jednoznačně převážily roky růstu. HDP z roku 2014 byl v porovnání s rokem 1989 vyšší o polovinu (+50,0 %).
- HDP se v Česku navyšoval v dlouhodobém horizontu rychleji, než odpovídalo průměru za EU. Také v porovnání s jednotlivými zeměmi Unie byl vývoj v ČR poměrně příznivý. Během let 1996 až 2014, za které jsou údaje za většinu zemí dostupné, se český HDP zvýšil reálně o 53,1 %. Dynamičtěji rostlo podle dostupných údajů pouze osm členských zemí. Co se týče samotných let konjunktury české ekonomiky 2004–2008, během kterých se HDP v tuzemsku navýšil o 29,4 %, svoji výkonnost v nich dokázalo více posílit už jen šest zemí Unie. Z hlediska kumulativní změny výkonnosti během let 2009 až 2014, jež v ČR odpovídala faktické stagnaci (-0,2 %), však bylo postavení ekonomiky ČR výrazně horší. Sestoupila až na patnácté místo, přitom příčinou posunu v žebříčku směrem dolů byla zejména recese z let 2012 a 2013. Její délka totiž byla v kontextu zemí EU spíše mimořádná.
- Struktura růstu v České republice a v Unii jako celku byla mezi roky 1995 a 2014 z hlediska jednotlivých složek HDP odlišná. Zatímco výsledek zahraničního obchodu se zbožím, tvorba hrubého kapitálu a výdaje na konečnou spotřebu domácností (vč. neziskových institucí sloužících domácnostem) se více podílely na růstu ekonomiky ČR, výdaje vládních institucí intenzivněji participovaly na zvýšení výkonnosti ekonomiky EU. Výsledek zahraničního obchodu se službami se v případě ČR mezi roky 1995 a 2014 zhoršil a tato složka HDP tak brzdila tuzemský hospodářský vývoj.
- Ekonomická vyspělost ČR se přibližovala průměrné úrovni zemí EU především v letech 2001–2007. Jestliže v roce 2000 dosahoval HDP na obyvatele v paritě kupní síly v Česku 72,1 % tohoto ukazatele v EU, v roce 2007 již 83,7 %. Do roku 2014 se však relace ekonomické vyspělosti ČR už téměř nezměnila (zvýšila se pouze o 0,1 pb. na 83,8 %), a posledních sedm let tak bylo pro tuzemskou ekonomiku z hlediska dohánění ekonomicky vyspělejších zemí obdobím „promaměným“. Jak ukazuje totéž srovnání, avšak vzhledem k Německu, ekonomická vyspělost ČR se v letech 2008–2014 vyspělosti Německa dokonce vzdalovala. V roce 2007 činila relace HDP na obyvatele v paritě kupní síly v ČR a v Německu 72,4 %, v roce 2014 67,5 %.
- Struktura dlouhodobého růstu ekonomiky ČR a EU se odlišovala i z hlediska strany nabídky. Zatímco hrubá přidaná hodnota EU se mezi roky 2000 a 2014 zvyšovala především díky rozvoji sektoru služeb, tuzemský růst stál na dvou pilířích. Podílely se na něm služby, silně na něm participoval ale i průmysl, (zpracovatelský).
- Česká republika je nejprůmyslovější zemí Unie. Na mimořádný význam průmyslu pro tuzemské hospodářství poukazuje podíl hrubé přidané hodnoty tohoto sektoru na celkové hrubé přidané hodnotě ekonomiky. V roce 2014 dosahoval 32,4 %, v porovnání s podílem v EU (18,9 %) byl vyšší 1,71krát. Srovnatelného významu jako v české ekonomice dosahoval průmysl podle dostupných dat Eurostatu pouze v Norsku, které se zaměřuje na těžbu zemního plynu a ropy. Váha samotného zpracovatelského průmyslu na hrubé přidané hodnotě ekonomiky činila v ČR v roce 2014 26,6 % a proti průměru Unie (15,3 %) byl význam zpracovatelského průmyslu v tuzemsku vyšší dokonce 1,73krát. Podle dat Eurostatu Česku v tomto ohledu „nekonkurovaly“ ani země stojící mimo hospodářský prostor EU.
- V podobě salda prvotních důchodů odešlo z české ekonomiky do zahraničí¹ v roce 2014 již 334,2 mld. korun, a hrubý národní důchod tak činil pouze 92,2 % HDP. Deficit prvotních důchodů byl ohromný, přitom ještě v roce 2004 byla jeho hodnota ani ne poloviční (140,8 mld.) a v roce 1993 z pohledu velikosti ekonomiky dokonce téměř zanedbatelná (7,6 mld.). Z hlediska dostupných dat za země EU z roku 2013 byl podíl hrubého národního důchodu na HDP v ČR (94,0 %) druhý nejnižší, méně po přerozdělení prvotních důchodů „zůstalo“ už pouze Irsku (82,9 %). Ostatní země Visegrádské čtyřky na tom byly lépe než Česko, i když stále pod hranicí 100 %. V Polsku činil podíl hrubého národního důchodu na HDP 96,3 %, v Maďarsku 96,4 % a na Slovensku 98,5 %.

¹ Jde o formulační zjednodušení, některé prvotní důchody totiž nemusí zakládat skutečné toky mezi ekonomikou a zahraničím. Týká se to především reinvestovaných zisků z přímých zahraničních investic, které fyzicky zůstávají v cílové ekonomice.

- Prohlubující se deficit prvotních důchodů ve vztahu k zahraničí – kdy se prvotní důchody náležící nerezidentům zvýšily z 26,3 mld. korun v roce 1993 na téměř půl bilionu v roce 2014 (488,0 mld.), avšak prvotní důchody získané od nerezidentů z 18,7 mld. pouze na 153,7 mld. – byl důsledkem zhoršujícího se salda důchodů z vlastnictví, zejména přitom šlo o saldo reinvestovaných zisků z přímých zahraničních investic (PZI) a saldo rozdělovaných důchodů společností. Saldo náhrad zaměstnancům je totiž aktuálně již kladné a tedy zdrojem prostředků pro tuzemskou ekonomiku. V pozitivních číslech se pohybuje i součet salda daní z výroby a z dovozu a salda dotací, který reflektuje výsledek některých transakcí s institucemi EU.
- Záporné saldo reinvestovaných zisků z PZI a také rozdělovaných důchodů společností se v případě tuzemské ekonomiky v trendu zhoršovalo. Jednalo se přitom jak o důsledek výrazné nerovnováhy české ekonomiky, co se týče stavu PZI nerezidentů v ČR a stavu PZI rezidentů v zahraničí, tak rozdílné fáze životního cyklu těchto investic. Nerezidenti mají v ČR podle dat z konce roku 2014 nainvestováno zhruba 3,6krát více než rezidenti v zahraničí (3,26 bil. korun proti 916,6 mld.),² navíc investice nerezidentů v ČR jsou na rozdíl od investic rezidentů v zahraničí již v pokročilé fázi životního cyklu.
- V posledních deseti letech (2005–2014) převyšovaly reinvestované zisky z PZI, jež ponechali nerezidenti v ČR, reinvestované zisky rezidentů v zahraničí v průměru 6krát. Rozdělované důchody společností, které si nerezidenti vyplatili, byly v porovnání s rozdělovanými důchody směřujícími do ČR v tomto období v průměru vyšší dokonce 16krát. Pokud se zaměříme pouze na posledních pět let (2010–2014), rozdělované důchody společností vyplacené nerezidentům byly v průměru vyšší dokonce 20krát.
- Stavy PZI nerezidentů v ČR a rezidentů v zahraničí se neodlišují jen z hlediska absolutní výše, ale také z hlediska odvětvové struktury a teritoriálního umístění.³ Podle údajů z prosince 2013 byl středem zájmu zahraničních investorů v ČR především zpracovatelský průmysl, neboť v něm bylo alokováno 32,2 % z celkového stavu PZI, a peněžnictví a pojišťovnictví (27,9 %). Co se týče rezidentů v zahraničí, ti se ve zpracovatelském průmyslu angažovali v mnohem menším rozsahu (6,8 %) a jejich investice se koncentrovaly v peněžnictví a pojišťovnictví (62,1 %). Drtivá většina investic směřovala do Česka z evropských zemí (92,8 %), především šlo o investice z Nizozemska (28,6 %). V případě investic rezidentů v zahraničí byly tyto regiony naopak vyhledávanými cílovými destinacemi, jejich význam byl dokonce větší než na pasivní straně. V evropských zemích bylo alokováno 97,7 % z celkového kapitálu rezidentů v zahraničí, na samotné Nizozemsko připadalo 41,9 %.
- Ekonomika ČR přichází o prostředky nejen v rámci přerozdělování prvotních důchodů. Záporný je z pohledu domácí ekonomiky i rozdíl mezi přijatými a vyplacenými běžnými transfery. Negativně na něm participují všechna dílčí salda, především saldo tzv. ostatních běžných transferů, které je v největší míře ovlivněno přerozdělováním peněz s institucemi EU.⁴
- Podíl hrubého disponibilního důchodu na HDP, vzhledem k zápornému saldu běžných transferů, je nižší než podíl hrubého národního důchodu na HDP. V roce 2014 činil 91,3 % a ukazoval, že na spotřebu, investice a další účely zůstala rezidentům částka, která byla v porovnání s HDP nižší téměř o desetinu.
- Otevřenost české ekonomiky z hlediska poměru vývozu zboží a služeb k HDP a dovozu zboží a služeb k HDP se zvyšovala především po roce 2003, a jak plyne z údajů za země EU, tuzemská ekonomika se v těchto letech se zahraničím provazovala mimořádně rychle. V roce 2014 byl poměr vývozu k HDP v ČR (83,8 %) mezi zeměmi Unie osmý nejvyšší a poměr dovozu k HDP (77,1 %) devátý nejvyšší. Z výrazné otevřenosti české ekonomiky plyne, že i malá změna cen v zahraničním obchodě má významný vliv na její výkonnost. Například cenový vývoj v roce 2014, jenž vyústil v kladné směnné relace ve výši 101,5 %, přinesl české ekonomice dodatečný zisk. Naopak cenový vývoj v roce 2010 se promítnul do záporných směnných relací (98,0 %) a vedl k výrazné ztrátě. Jestliže tak růst ekonomiky podle reálného hrubého domácího důchodu – tedy ukazatele, který tyto zisky nebo ztráty zohledňuje – byl v roce 2014 silnější než z hlediska reálné změny HDP (+3,2 % proti +2,0 %), v roce 2010 ekonomika rostla podle tohoto ukazatele naopak pomaleji (+1,0 % oproti +2,3 %).
- Mezi rokem 1995 a 2014 se ceny vývozu zboží a služeb zvýšily celkově o 21,6 %. Ceny dovozu zboží a služeb za nimi s růstem o 10,6 % zaostávaly. Směnné relace dosáhly hodnoty 110,0 % (v případě samotného zboží šlo o 103,7 %, u služeb dosáhly směnné relace hodnoty 128,5 %). Cenový vývoj v zahraničním obchodě tedy působil na výkonnost české ekonomiky pozitivně. Zatímco HDP narostl v úhrnu za roky 1996–2014 o 53,1 % reálně, reálný hrubý domácí důchod se během těchto let navýšil o 59,4 %.

² Jde o údaje v brutto vyjádření, tedy bez započtení investic, které směřují od subjektu přímé investice zpět zahraničnímu investorovi.

³ Údaje v netto vyjádření, tj. po započtení investic, které směřují od subjektu přímé investice zpět zahraničnímu investorovi.

⁴ ČR je ve vztahu k institucím EU čistým příjemcem prostředků, většina příjmů však nesouvisí s výkonem ekonomiky v daném roce a tudíž je zachycena až v rámci přerozdělení kapitálových transferů.